

Lucija Stepančič

**Uroš Zupan: *Sto romanov in nekaj komadov.*
Ljubljana, Cankarjeva založba, 2014.**

V naslovu najnovejše zbirke esejev Uroša Zupana se seveda skriva namig na intelektualno prtljago, in to na tisto kar najbolj osnovno, na nekakšen literarni *must have*, ki iz fundamenta izoblikuje ustrezno odprtega, dojemljivega in ambicioznega mladega človeka. Pri čemer legendarna zbirka *Sto romanov* predstavlja prvo srečanje z literarnim kánonom, s skrbno izbrano, uveljavljeno in domala zacementirano klasiko (ki je prijetnejša in bolj navdihujoča, kot se na splošno misli), *nekaj komadov* pa pomeni subjektivni izbor, v tem primeru poezije in glasbe, ki poskrbi, da skozi veličastni mavzolej tradicije potegnejo tudi kakšne sveže sapice. Branje poezije je (pri njem) s svojo spontanostjo ter močno razpoložensko obarvanostjo podobno intenzivnemu doživljanju glasbe. V resnici znotraj te zbirke esejev obstaja še druga, pomenljivejša delitev: nasprotje med bralsko izkušnjo, ki jo lahko deliš s prijatelji in kolegi, ter tisto, ki je ne moreš, ker je preveč osebna, tako rekoč intimna, pa tudi izmuzljiva kar se le da. Prva se prekriva z branjem proze, druga z branjem poezije. Da ne bo pomote: na videz tako različna pristopa si ne nasprotujeta, ampak se dopolnjujeta. Še več. Gre za dve ogroženi vrednoti.

Pri branju hudo nostalgичnih Zupanovih zapisov imam vse bolj občutek, da nadomeščajo (morajo nadomeščati) živo prisotno boemsko sceno, kjer bi se o vsem zapisanem razpravljalo na glas in morda celo zelo na glas. Nadomeščajo skupno obujanje spominov. Nadomeščajo le še fantomsko prisoten Šumi in vegetirajoči Union. Predstavljajo (in obujajo ter ovekovečajo) prizorišče, ki ga pišoči posamezniki sem ter tja preletijo kot kometi, z eno nogo v resničnosti in z drugo v legendi: Kleč, ki iz Šumija prijetno v rožicah prileti naravnost na cesto. Mate Dolenc in Dimitrij Rupel, ki družno ugotavljata, da “se mora pošten človek v vsakem režimu peljati z marico.” Handke, ki se z Urošem Zupanom vozi v istem avtu, Mirko Kovač, ki zajtrkuje za sosednjo mizo. Miha Mazzini, ki se s kultnim

romanom prebije iz železarskega okolja. Tanja Poberžnik, ki jo je mogoče srečati pri poštinih nabiralnikih. Neulovljivi Andrej Morovič, ki drvi po svetu, njegova potovanja pa se sproti pretakajo v prozo.

Tudi introvertirani protipol tega živahnega dogajanja ni nič manj navdihnen. Izbor poezije je že sam po sebi zanimiv, refleksija poglobljena. Arthur Rimbaud (*Občutje*), Louise Glück (*Kresna noč*), Oscar Vladislav de Lubicz Milosz (*Novembrska simfonija*), Philip Larkin (*Poročni veter*, *Visoka okna*, *Stavba*, *Petek zvečer v hotelu Royal Station*, *Binkoštna poroka*), vsaka od pesmi na svoj način predstavlja “poskus bližanja in vzpostavitve univerzalnega reda, vzpostavitve neke višje, otipljive resničnosti”, pri čemer avtorja bolj fascinira “miselna poezija, ki je zgrajena na temelju cerebralnih obratov, kot pa poezija podobe, ki temelji na alkimiji jezika”. Predstavi pa nam tudi svoje uredniške izkušnje pri izboru *75 pesmi od Dekleve do Peratove*, ki je bil zasnovan kot 'remake' kultne Brejc-Šalamunove knjige *57 pesmi od Murna do Hanžka*.

Kakor koli že, pri Urošu Zupanu smo povsem na varnem pred novodobnimi prijemi literarne mašinerije, ki avtorje nenehno zalezuje s kamerami, jih pošilja na dolga potovanja z letali, na utrudljiva gostovanja in jih obenem javno ponižuje s prodajnimi statistikami. Prav tako se, pa čeprav že desetletja spremlja sceno, ki ji je posvetil življenje, ne obremenjuje z avtoriteto – niti z lastno niti s tujo. Figura “literarnega papeža” Ranitzkega ga sicer fascinira (koga pa ne?), tako kot zna ceniti tudi težkokategornika Harolda Blooma, sam zase pa ve, da je njegov pristop drugačen, saj razkriva že domala “adeptske pripadnosti”. Za razliko od omenjenih in še večine drugih kulturniških veljakov njegovo pisanje niti najmanj ne spominja ne na predavalnice ne na televizijske debatne klube; opravlja imamo s sodobno inkarnacijo peripatetika, gibkega misleca, ki teoretiziranja noče ločevati od življenja in ki najbolje razpravlja kar med hojo, v živem pogovoru, v širini odprtega prostora (pri njem ima hoja že tako ali tako pomen “metafizičnega dejanja”, samo v tovrstnem gibanju je mogoče doseči “ohranjenost v svetlobi” in za vse nas bo na večne čase ostal “vrhovni poglavar plemena sprehajalcev”).

Profesionalna etika sicer ostaja za vse enaka, poklicni ocenjevalec besedil je krmar, “vendar zelo spreten krmar, ki mu misli klasikov na nobenem mestu ne rabijo za postavljanje, ki teh misli ne lepi kot kolaž, temveč mu predstavljajo vezno tkivo za lastne izsledke. Avtor te misli razkriva, se nanje opira, se z njimi strinja, a z njimi tudi polemizira in jih, kar je najpomembnejše: nadgrajuje”. Kritike, ki so si obenem podobni in različni, družijo tudi stvar, ki “nam je nedvomno skupna in okrog nje se zbiramo, kot so se zbirali praljudje okrog ognja. Skupna nam je ljubezen

do književnosti z vsemi njenimi izpeljankami in podvrstami in z vsem razumskim in čustvenim spektrom, ki spada zraven.” Od tu naprej pa so pomenljivejša razlike.

Če se Harold Bloom ukvarja z vplivnostjo in zunanjimi učinki velikih, kanoničnih literarnih del in opusov, Uroš Zupan preverja način, kako nam lezejo pod kožo, kako se ponotranjajo, pomešajo z enkratno kombinacijo atmosfere in trenutnega duševnega stanja ter postajajo resnično nepogrešljivi del obstajanja na tem svetu. Gre za iskanje poezije, “ki nas butne skozi razpoko, nas vrže onstran, nas napoti v transcendenco, v skrivnost, ki nam daje koordinate, na katerih lahko zaslutimo bližino svetega grala.” Pri čemer se sprašuje, “v kakšno stanje duha se mora 'zaplesti' človek, da postane dovzeten za radiacijo in dražljaje, ki prihajajo iz potiskanih listov papirja.” Pisanje Marcela Reicha Ranitckega je “freska dogajanja v dvajsetem stoletju”, pisanje Uroša Zupana je notranji zemljevid in vodič po divjih pokrajinah s spremenljivo svetlobo.

Ne nazadnje je njegovo branje podobno spremljanju rock glasbe in dogajanja okoli nje v najstniških letih: “to znanje je bilo praktično, kompatibilno z našimi življenji in našimi razmišljanji, predvsem pa z našimi čustvi in našim nezadovoljstvom in našimi ranami, pomagalo nam je, da smo se od vsega, kar se nam je dobrega in slabega dogajalo, nekako refleksivno odmaknili in da smo – na koncu koncev – lahko odrasli in preživeli.” Zupanovo pisanje je prežeto z nostalgijo, s hrepenenjem po živi dojemljivosti in odprtosti tega obdobja življenja, ki je pri njem osebno (tako kot pri zgoraj podpisani in še marsikom) sovpadalo z osemdesetimi leti (prejšnjega stoletja!). Kar od tega lahko preživi v esejistični obliki, se je ohranilo skozi fluidno izkušnjo pesnika (in obenem bralca, prevajalca, urednika), ki se še kako zaveda, da je vse zapisano lahko le približek doživetega in da je prevod le približek zapisanega. Kar pa ne zmanjšuje vitalnosti in avtentičnosti ustvarjalne in poustvarjalne delavnice, kjer se še vedno ves čas prižiga in bliska. Medtem ko avtor mimo vsega odvečnega (šolske gnjavaže, akademskih okostenelosti) in skozi nekaj zanimivih zastranitev bralca mirno in zanesljivo, še kako kompetentno, predvsem pa navdihnjeno privede k samemu izvoru poezije.